

מהי מדיניות עירונית התומכת במוביליות חברתית?

סרגיי סומקין, לינור קיקנדזה
בהתייעצות: צבי אקשטיין, אסנת ליפשיץ, טלי לרום

מכון אהרן למדיניות כלכלית
בשיתוף קרן רש"י

שולחן עגול
16 באפריל, 2024

מהי מוביליות חברתית?

- מידת הקשר במאפיינים כלכליים (כגון הכנסה מעבודה, השכלה, משלח יד) בין ילדים להוריהם.
 - קשר חזק במאפיינים אלה מעיד על **מוביליות נמוכה** וקשר חלש על **מוביליות גבוהה**
- הספרות הכלכלית מתרכזת במוביליות בהכנסות מעבודה
- המדיניות הכלכלית עוסקת בהגדלת סיכוי הילדים ממשפחות עם הכנסה נמוכה (בעיקר **רבעון תחתון** של הכנסות) לעלות בבגרותם לרמות הכנסה גבוהות יותר (בעיקר **רבעון עליון** של הכנסות)

שלב א':

1. סקירת הספרות בתחום המוביליות החברתית

מה הם כלי המדיניות הממשלתית המקדמים את המוביליות כלפי מעלה?

מה הם הכלים העומדים לרשותן של הרשויות המקומיות בקידום ויישום של מדיניות זו?

2. מיפוי הנתונים הקיימים המשמשים לקידום המוביליות

הספרות הכלכלית שסקרנו מתחלקת ל-3 חלקים:

➤ 1. הספרות על התחומים שמשפיעים על המוביליות

- סוג הנתונים: נתונים ברמת האזור

- תחומים עיקריים שנמצאו מתואמים עם המוביליות הם איכות החינוך, מצב שוק העבודה, רמת הפשיעה, איכות הבריאות, סגרגציה כלכלית ואחרים.

- ספרות זו עוסקת במציאת מתאמים בין התחומים השונים למוביליות אולם לא עוסקת במנגנונים שבאמצעותם מדינה/רשויות מקומיות מקדמות מוביליות

➤ 2. הספרות על הגורמים המשפיעים על הכנסה מעבודה

- הממצא המרכזי: הגורם העיקרי הוא כישורים קוגניטיביים ולא קוגניטיביים של הפרט המתפתחים מלידה

➤ 3. הספרות על תוכניות (ממשלתיות ושל רשויות מקומיות) לקידום המוביליות דרך שיפור הכישורים של ילדים להורים עניים

- נמצאו שלוש סביבות התערבות: **הסביבה החינוכית** (גיל הרך, חינוך פורמלי וא-פורמלי), **הסביבה הביתית** (התערבויות בהורים) ו**סביבת המגורים** (סגרגציה כלכלית, הון חברתי)

סוג הנתונים: נתוני פרט לפני ואחרי ההתערבות לצורך בדיקת האפקטיביות של התוכניות

המסקנה המרכזית מהספרות הכלכלית:

מדיניות ממשלתית למוביליות יעילה:

- מקדמת את כלל התחומים שנמצאו חשובים (מובהקים) - ספרות 1
- מתמקדת בעיקר בשיפור הכישורים של השכבות החלשות - ספרות 2
 - מגיל הרך עד לכניסה לשוק העבודה
- מתבססת על מדדי Impact כמותיים לקביעת יעדים ומעקב שוטף - ספרות 3

כאשר הרשויות המקומיות הן שותף מרכזי ביישום המדיניות

“Local authorities play a significant role, since good municipal government and effective policies are the best means to improve the outcomes of residents of poor areas” (OECD 2020)

איך מקדמים מוביליות על פי הספרות הכלכלית?

מפת מוביליות (ברמת הרשות המקומית)

מוביליות בהכנסות

הכישורים משפיעים על (מדדי תוצאה):

תעסוקה ושכר

הכישורים משפיעים על (מדדי תוצאה/מקדמי מוביליות):

פשיעה ובריאות

השכלה על תיכונית

פיתוח כישורים עד גיל 18 (מדדי מקדמי מוביליות)

סביבת
מגורים

חינוך א-פורמלי

מערכת החינוך

סביבה ביתית

מסגרות גיל הרך

מדדי Impact

אין לישראל מדדי Impact שמשקפים את השפעת ההתערבויות של הרשויות המקומיות היום על התחומים המקדמים מוביליות ללא מדדים לא ניתן לקדם מדיניות מוביליות!

לקידום מדיניות המוביליות נדרש לדעת:

- מהו **מצב היום** של כל רשות בכל אחד מהתחומים במפת המוביליות?
- באילו תחומים על הרשות להתערב?
- האם ההתערבות של הרשות הייתה אפקטיבית?

על פי הספרות הכלכלית שיפור במדדי Impact היום יקדם את המוביליות בהכנסות בעתיד

המדדים למדיניות ממשלתית/רשותית לקידום המוביליות

מדדי מוביליות ומדדי Impact ברמת רשות מקומית	ציר החיים
דירוג (אחוזון) ממוצע (הכנסות) של ילדים להורים באחוזון ה- 25 בהכנסות	מוביליות 35-39
אחוז הילדים להורים מרבעון הכנסה תחתון שעלו בבגרותם לרבעון הכנסה עליון/גבוה יותר	

- **תוכניות גיל הרך איכותיות** למשפחות מוחלשות משפרות **כישורים** ודרכם מדדי השכלה, בריאות, שכר, תעסוקה, פשיעה בכך מקדמות מוביליות.
- המדיניות בעולם מתמקדת ב: שיפור **איכות** המסגרות, הגדלת **כיסוי** (% הילדים המוחלשים במסגרת) ושיפור **ההישגים**

מדדי Impact

המדדים למדיניות ממשלתית/רשותית לקידום המוביליות

מדדי מוביליות ומדדי Impact ברמת רשות מקומית	ציר החיים
דירוג (אחוזון) ממוצע (הכנסות) של ילדים להורים באחוזון ה- 25 בהכנסות	מוביליות 35-39
אחוז הילדים להורים מרבעון הכנסה תחתון שעלו בבגרותם לרבעון הכנסה עליון/גבוה יותר	

- גישה לחינוך איכותי וחינוך א-פורמלי משפרים כישורים והישגים
- המדיניות בעולם מתמקדת בהנגשת חינוך איכותי לתלמידים מוחלשים ושיפור הישגיהם.

מדדי Impact

% הילדים ממשפחות מוחלשות הלומדים בבית ספר איכותי יסודי/חטיבת ביניים/תיכון	גילים 6-18
% הילדים ממשפחות מוחלשות בעלי ציון גבוה במבחני מיצ"ב בבית הספר יסודי/חטיבת ביניים	
% הילדים ממשפחות מוחלשות הלומדים בתי ספר אזוריים	
% הילדים ממשפחות מוחלשות במסגרות חינוך א-פורמלי	
% הילדים ממשפחות מוחלשות שנשרו ממערכת החינוך לפני כיתה י"ב	
% הילדים ממשפחות מוחלשות הזכאים לבגרות/בגרות מתאימה לאקדמיה/בגרות הייטק	
% הילדים ממשפחות מוחלשות בגנים איכותיים	גיל הרך
% הילדים המוחלשים שמוכנים לבית הספר	

המדדים למדיניות ממשלתית/רשותית לקידום המוביליות

מדדי מוביליות ומדדי Impact ברמת רשות מקומית	ציר החיים
דירוג (אחוזון) ממוצע (הכנסות) של ילדים להורים באחוזון ה- 25 בהכנסות	מוביליות 35-39
אחוז הילדים להורים מרבעון הכנסה תחתון שעלו בבגרותם לרבעון הכנסה עליון/גבוה יותר	
% מעוסקים ממשפחות מוחלשות שמשתכרים מעל השכר החציוני	30-34
% מעוסקים ממשפחות מוחלשות בענפים עם פרוץ גבוה \ משלח יד מקצועי	
% הילדים ממשפחות מוחלשות שלא לומדים ולא עובדים (NEET) שנה אחרי סיום התיכון	18-29
% הילדים ממשפחות מוחלשות עם תיק במשטרה	
% הילדים ממשפחות מוחלשות שסיימו הכשרה מקצועית	
% הילדים ממשפחות מוחלשות שסיימו מה"ט	
% הילדים ממשפחות מוחלשות שסיימו אקדמיה	
% הילדים ממשפחות מוחלשות הלומדים בבית ספר איכותי יסודי/חטיבת ביניים/תיכון	גילים 6-18
% הילדים ממשפחות מוחלשות בעלי ציון גבוה במבחני מיצ"ב בבית הספר יסודי/חטיבת ביניים	
% הילדים ממשפחות מוחלשות הלומדים בתי ספר אזוריים	
% הילדים ממשפחות מוחלשות במסגרות חינוך א-פורמלי	
% הילדים ממשפחות מוחלשות שנשרו ממערכת החינוך לפני כיתה י"ב	
% הילדים ממשפחות מוחלשות הזכאים לבגרות/בגרות מתאימה לאקדמיה/בגרות הייטק	
% הילדים ממשפחות מוחלשות בגנים איכותיים	גיל הרך
% הילדים המוחלשים שמוכנים לבית הספר	

מדדי Impact

- לקידום מדיניות מובילים נדרשים מדדי Impact ברמת הרשות שצריך לעקוב אחריהם באופן שוטף, לצורך התווית מדיניות ובדיקת האפקטיביות של תוכניות התערבות
- יש לחשב את מדדי Impact במפת המוביליות לכל רשות מקומית על בסיס שנתי
 - נדרשת מדידה של מדדים חסרים!

תכנית עבודה להמשך המחקר:

1. יצירת מפת המוביליות לכל רשות מקומית:

- חישוב מדדי ה-Impact לכל רשות מקומית בשנת המאוחרת ביותר שיש עבורה נתונים ונקודה נוספת מספר שנים אחורה

2. זיהוי רשויות מקומיות בהן חל שינוי ניכר במדדי Impact

- ימי למידה ב-5 רשויות/אשכולות של הפרקטיקות שגרמו לשינוי

3. המלצות מדיניות לקידום המוביליות על ידי הממשלה והרשויות:

- המלצה על אימוץ המפה ככלי מדיניות עבור הממשלה והרשויות המקומיות
- הצעה ליעדים לאומיים בהתבסס על תמונת מצב במפת המוביליות
- המלצה על איסוף הנתונים חסרים
- המלצה על Best Practices שעלו מהמחקר

תודה

נספחים

על פי הספרות הכלכלית, הגדרת המוביליות לצמצום העוני הבין דורי מבוססת על מדדי המוביליות הבין-דורית בהכנסות מעבודה

- ☐ המתאם בין דירוג (אחוזון) הכנסה מעבודה של הורים לדירוג (אחוזון) הכנסה מעבודה של ילד
- ככל שהמתאם נמוך יותר כך המוביליות היחסית גבוהה יותר

מוביליות יחסית

(סיכוי של ילד לעלות בסולם החברתי בהשוואה להוריו)

- ☐ אחוז הילדים להורים מרבעון הכנסה תחתון שעלו בבגרותם לרבעון הכנסה עליון
- ככל שאחוז הילדים יותר גבוה כך המוביליות יותר גבוהה

מוביליות אבסולוטית

כלפי מעלה

(כמה אנשים עשו את המוביליות)

- ☐ הדירוג הממוצע של הכנסות הילדים להורים באחוזון ה- 25 בהכנסות

- ככל שדירוג הילדים יותר גבוה כך המוביליות יותר גבוהה

התחומים המשפיעים על המוביליות החברתית

סקירת ספרות בינלאומית וישראלית

המדדים מעלים (+) או מורידים (-) את המוביליות

• איכות בית הספר (+), % נשירה (-), % זכאים לבגרות לפי איכות (+), שנות לימוד (+), # מוסדות אקדמיים (+), מרחק מהמוסדות (-) % אקדמיים (+)

• % הצבעה לרשות/לכנסת (+), % דתיים (-), גיוס של גברים (+)

• הפרדה לפי מוצא/עולים/הכנסה (-), % תושבים באחוזון עליון (+)

• % משתתפים בכוח העבודה (+), בני נוער NEET (-), % דמי אבטלה (-), % הבטחת הכנסה (-), גודל של ענף הפיננסי (+), % משלח יד אקדמי, חופשי וטכני (+), % עובדים בחקלאות, תעשייה ובינוי (-)

• מדד ג'יני (-), אי שוויון בהכנסות (-), מדד טהיל (-),

• מספר מקרי פשיעה (-), % עבירות אלימות (-)

• תוחלת חיים (+)

• % משפחות חד הוריות (-), לידת נוער (-), % נשואים (+), % גרושים (-)

• % הגירה פנימה (+), % הגירה החוצה (-), % עולים/מהגרים (-)

תחומים:

חינוך

הון חברתי

סגרגציה כלכלית

שוק העבודה

אי שוויון

פשיעה

בריאות

משפחה

קרן רשגירה
RASHI FOUNDATION

מקורות: ספרות ישראלית, ספרות עולמית

זרן

רייכמן



התחומים בהם רשויות מקומיות מעורבות

המדדים מעלים (+) או מורידים (-) את המוביליות

• איכות בית הספר (+), % נשירה (-), % זכאים לבגרות לפי איכות (+), שנות לימוד (+), % אקדמאיים (+)

• % הצבעה לרשות/לכנסת (+), % דתיים (-), גיוס של גברים (+)

• הפרדה לפי מוצא/עולים/הכנסה (-), % תושבים באחוזון עליון (+)

• % משתתפים בכוח העבודה (+), בני נוער NEET (-), % דמי אבטלה (-), % הבטחת הכנסה (-), גודל של ענף הפיננסי (+), % משלח יד אקדמי, חופשי וטכני (+), % עובדים בחקלאות, תעשייה ובינוי (-)

• מדד ג'יני (-), אי שוויון בהכנסות (-), מדד טהיל (-),

• מספר מקרי פשיעה (-), % עבירות אלימות (-)

• תוחלת חיים (+)

• % הגירה פנימה (+), % הגירה החוצה (-), % עולים/מהגרים (-)

תחומים:

חינוך

הון חברתי

סגרגציה כלכלית

שוק העבודה

אי שוויון

פשיעה

בריאות

קרן רש"ה הגירה
RASHI FOUNDATION

רייכמן



"הפער בכישורים הוא הגורם הראשי להעדר המוביליות החברתית" (J. Heckman)

➤ כישורים קוגניטיביים ומעצימים חשובים לעתיד הכלכלי

➤ הפערים בכישורים בין חלשים וחזקים נפתחים מלידה

➤ פיתוח הכישורים מושפע מסביבה ביתית, סביבת מגורים וסביבה לימודית

➤ כישורים מפתחים כישורים

סביבות התערבות על פי הספרות הכלכלית



סביבת מגורים

הון חברתי

סגרגציה כלכלית



סביבה ביתית

התערבות
בהורים



סביבה חינוכית

גיל הרך

מערכת החינוך

חינוך על תיכוני

חינוך א-פורמלי

שיפור הכישורים של השכבות החלשות: גיל הרך

- ככל שההשקעה בחינוך מוקדמת יותר, כך התשואה עליה גבוהה יותר.
- תוכניות גיל הרך איכותיות שניתנו למשפחות מוחלשות* שיפרו כישורים בטווח הקצר ומדדי השכלה, בריאות, שכר, תעסוקה ופשיעה בטווח הארוך.
- תוכניות איכותיות של חינוך האוניברסלי לפעוטות שיפרו בעיקר את הכישורי של הילדים ממועמד הסוציו אקונומי נמוך. התוכניות הלא איכותיות פגעו בעיקר בכישורים של הילדים ממועמד הסוציו אקונומי גבוהה
- הניסיון הישראלי: החינוך האוניברסלי לילדים בגילאים 3-4 בחברה הערבית שיפר את ביצועיהם בבתי הספר והגדיל באופן משמעותי את הרישום להשכלה גבוהה. בנוסף היתה ירידה בעבירות נוער בקרב הבנים ובנישואין מוקדמים בקרב הבנות.

אתגרים והזדמנויות בישראל: גיל הרך

האתגרים בישראל*:

➤ **כיסוי 0-3 לחלשים:** רק מעטים באשכולות 1-3 במסגרות, לדוגמא רק 5% מהילידים הבדואים

➤ **איכות המסגרות 0-3, 3-6:** איכות המסגרות בישראל רחוקה מהסטנדרטים הבינלאומיים. איכות עולה עם אשכול כלכלי.

הזדמנויות:

➤ **מ-2022 על פי רפורמת גיל הרך המסגרות 0-3 עברו למשרד החינוך וכעת הרשויות הן השותף המרכזי ליישום הרפורמה שמטרתה שיפור איכות, כיסוי ובקרה של מסגרות.**

- **דוגמאות** לתפקידים של הרשויות המקומיות בנושא גיל הרך במדינות השונות
- **דוגמא** להמלצות למערך שירותים יישובי מיטבי לגיל הרך

[גיל הרך](#)

שיפור הכישורים של השכבות החלשות: סביבה ביתית

- ההתפתחות של הילדים מתחילה מהרחם של אימם*
- הסביבה הביתית מאד חשובה להתפתות במיוחד בשלוש שנים הראשונות לחייו של הילד**
- הגורמים העיקריים להסבר כישורים נמוכים יותר בקרב ילדים ממצב סוציו אקונומי נמוך:
 - מחסור במשאבים (Johnson 2016)
 - מתח ותפקוד מנטלי של המשפחה (Ramsdal etal 2015, Shonkoff etal 2011,)
 - סביבה ביתית שפחות תומכת למידה (IFS 2011)
 - אסטרטגיות גידול ילדים שפחות תומכות פיתוח כישורים (Lareau 2003)
- תוכניות התערבות בהורים לילדים בגילאי 0-3 גרמו לפיתוח: קוגניטיבי, שפה, תנועה, רגשי, התנהגותי של הילדים
- סקירה של מדיניות לאומית בנושא תמיכה בהורות

אתגרים והזדמנויות בישראל: סביבה ביתית

- אין מדיניות מחייבת מתן הדרכה להורים
- בחלק מהרשויות, במיוחד ברשויות הבדואיות, נדרשת התערבות בהורים לילדים בגיל הרך*
- שירות טיפות חלב בישראל, הוא תוכנית ההתערבות הביתית המרכזית שמספקת להורים ידע הורי רב בכל הנוגע להתפתחות הילדים
- הרשויות המקומיות**
- אחראיות למצב הפיזי של המבנים ולפיזור טיפות החלב בתוך הרשות.
 - בשנת 2014 היה מצבן הפיזי של כשליש מהתחנות הוא גרוע או טעון שיפור. כמו כן היו חסרות טיפות חלב במיוחד בחלק מהאזורים.
- ברשויות בסוציו-גבוה, טיפות החלב מספקות שירותים נוספים מעבר לשירותים הבסיסיים בתמיכה רשותית כמו סדנאות להורים, טיפול פסיכולוגי, ותקשורת עם צוותי הגן

[התערבות
בהורים](#)



אוניברסיטת
רייכמן

קרן רשי
על מנת להעביר את המידע שיימנו בסגל שלום וביר הדאגי

** מבקר המדינה

שיפור הכישורים של השכבות החלשות: מערכת החינוך

➤ פערים באיכות החינוך מסבירים שוני בהישגי תלמידים (OECD)

➤ איכות המורים - הגורם המשפיעה ביותר על ביצועי התלמידים (2014Chatty)

➤ על מנת למשוך מורים איכותיים לאזורים חלשים נדרשים תמריצים כלכליים כגון בונוסים או/וקידום מהיר/תנאי עבודה טובים יותר

➤ השקעה ציבורית בחינוך צריכה להיות רבה יותר באזורים החלשים (OECD)

➤ המדיניות הממשלתית/הרשותית* לקידום המוביליות מתמקדת במתן שוויון הזדמנויות לחינוך איכותי לתלמידים מוחלשים ושיפור הישגיהם

אתגרים והזדמנויות בישראל: מערכת החינוך

האתגרים:

➤ **פערים באיכות החינוך:** בין מגזרים ורשויות חזקות לחלשות

- מסלולי לימודים שונים למגזר הערבי וחרדי
- איכות המורים
- תקציב הדיפרנציאלי לחלשים אינו מפצה מספיק. מזגרים עם איכות חינוך נמוכה יותר מתקצבים פחות.

הזדמנויות:

- בעקבות רפורמת גפ"ן (2022/23), משרד החינוך צמצם את סמכויותיו לטובת בתי הספר ורשויות מקומיות.
- הרשות הפכה לשותף מרכזי בוועדה הפדגוגית של בתי ספר.
- בחלק מהרשויות, במיוחד החזקות, הוקמו ועדות מקצועית לקידום ההישגים*

[מערכת החינוך](#)

אוניברסיטת
רייכמן

קרן רשי
RASHI FOUNDATION

* מבקר המדינה 2023.

מכון אהרן
למדיניות כוללת
ע"ש אהרן דוברת ז"ל

שיפור הכישורים של השכבות החלשות: **חינוך א-פורמלי**

➤ **חינוך א-פורמלי משפר הישגים בבתי ספר וכישורים המעצימים הדרושים להצלחה בלימודים ושוק העבודה**

▪ **תנועות נוער: השתתפות בתנועות נוער משפרת הישגים בבית הספר וכישורים הרכים [Asensio-Ramon etal 2020](#).**

▪ **[מחקר meta-study](#) של 75 תוכניות חינוך מחוץ לבית ספר מצא כי המשתתפים הראו עלייה בהישגים אקדמיים וכישורים הרכים, והפחתה בבעיות התנהגות.**

➤ **ישנה הסכמה על החשיבות החינוך הא-פורמלי אך לא בכל מקום ישנו ביטוי לכך בתקציבים ומדיניות ממשלתית/רשותית***

➤ **[המסמך בנושא חינוך א-פורמלי מקדם מוביליות עם סקירת ספרות ומחקר מבריטניה](#)**

אתגרים והזדמנויות בישראל: חינוך א-פורמלי

- אין בישראל מדיניות המחייבת לספק שירותי חינוך א-פורמלי
- משקל תקציב החינוך הבלתי פורמלי בסך תקציב החינוך הוא נמוך מאוד
- קיימים פערים בין כמות ואיכות התוכניות בין רשויות חזקות לחשלות
- תנועות נוער לא בתחום האחריות של הרשויות, אך חלקן בתמכתן
 - שיעור ההשתתפות בתנועות הנוער עולה עם רמה כלכלית של הישוב
 - מבחר נמוך מאוד של תנועות נוער למגזר הערבי
- התערבויות בחברה הדרוזית בשנים האחרונות הגדילו את ההישגים בבגרויות*. דוגמא לתוכנית בחברה הדרוזית: מרכזי נעורים
- מסמך זה מכיל: המלצות לקידום של חינוך א-פורמלי בישראל

[חינוך א-פורמלי](#)



אוניברסיטת
רייכמן

קרן רשי
RASHI FOUNDATION

מקור: עיבודים מנתוני חדר מחקר במכון אהרון. בימי אלה מתבצע מחקר אפקטיביות של התוכניות

שיפור הכישורים של השכבות החלשות: סביבת מגורים

➤ הון חברתי בסביבת מגורים מתואם חיובית עם המוביליות החברתית.

- אם ילדים ממעמד כלכלי נמוך היו גדלים במקומות עם רמת network כלכלי דומה לזו של ילד ממצב כלכלי גבוה, הכנסותיהם בגיל הבגרות יכלו לגדול בממוצע ב-20%. Chatty etal 2022.
- **תוכניות לפיתוח וחיזוק אדם בקהילה עזרו להקטין פשיעה, לקדם אורך חיים בריא ותחושת בטחון ורווחה של התושבים (גרוס-מנוס וכהן 2019)**
- **התנדבות מתואמת חיובית עם בריאות, רווחה נפשית, פיזית וחברתית** (Nichole) (etal 2023)

שיפור הכישורים של השכבות החלשות: סביבת מגורים

➤ סגרגציה כלכלית משפיעה בצורה שלילית על המוביליות החברתית.

➤ הניסיון הבינלאומי לצמצום ההשפעות השליליות של סגרגציה:

- **Housing vouchers**: מעבר ילדים מסוציו נמוך לשכונות עשירות בגיל צעיר הראה שיפור בהישגים בחינוך ובהכנסות Chatty et al 2016.
- **גישה שוויונית לחינוך**: באמצעות שוברי חינוך או סבסוד יתר תלמידים ממצב סוציו נמוך משפרת הישגים של התלמידים. 2017OECD
- **פינוי בינוי ותכנון מרכזי**: הריסת שכונות עוני ובנייה מחדש תוך משיכה לשכונה קבוצות מגוונות ושונות של דיירים. סיפור הצלחה בהולנד Bolt 2009
- **מתן דיור ציבורי או עזרה בשכר דירה**: מדיניות פופולרית באירופה שמקטינה את הסגרגציה Bolt 2009

סגרגציה כלכלית

אתגרים והזדמנויות בישראל: סביבת מגורים

➤ בישראל ישנה סגרגציה מגזרית וכלכלית רבה

- בתי ספר יחודיים שכוללים בתי ספר אזוריים ועל אזוריים יכולים לתת גישה שוויונית לחינוך ולצמצם את נזקי הסגרגציה*.

▪ תמיכה מהנתונים

- במקרה זה שיתוף של רשויות מקומיות הוא הכרחי להצלחה**.

➤ הון חברתי

- **יחידות התנדבות ברשויות:** הן מרכזים לניהול תחום ההתנדבות אשר קיימים רק בחלק מהרשויות. לרשות המקומית יש מקום לפיתוח ההתנדבות בקהילה.
- **פיתוח קהילות:** קיימות מספר תוכניות, בעיקר למשפחות עם ילדים בסיכון, אך לא נערכו מחקרי אפקטיביות. (גרוס-מנוס וכהן 2019).

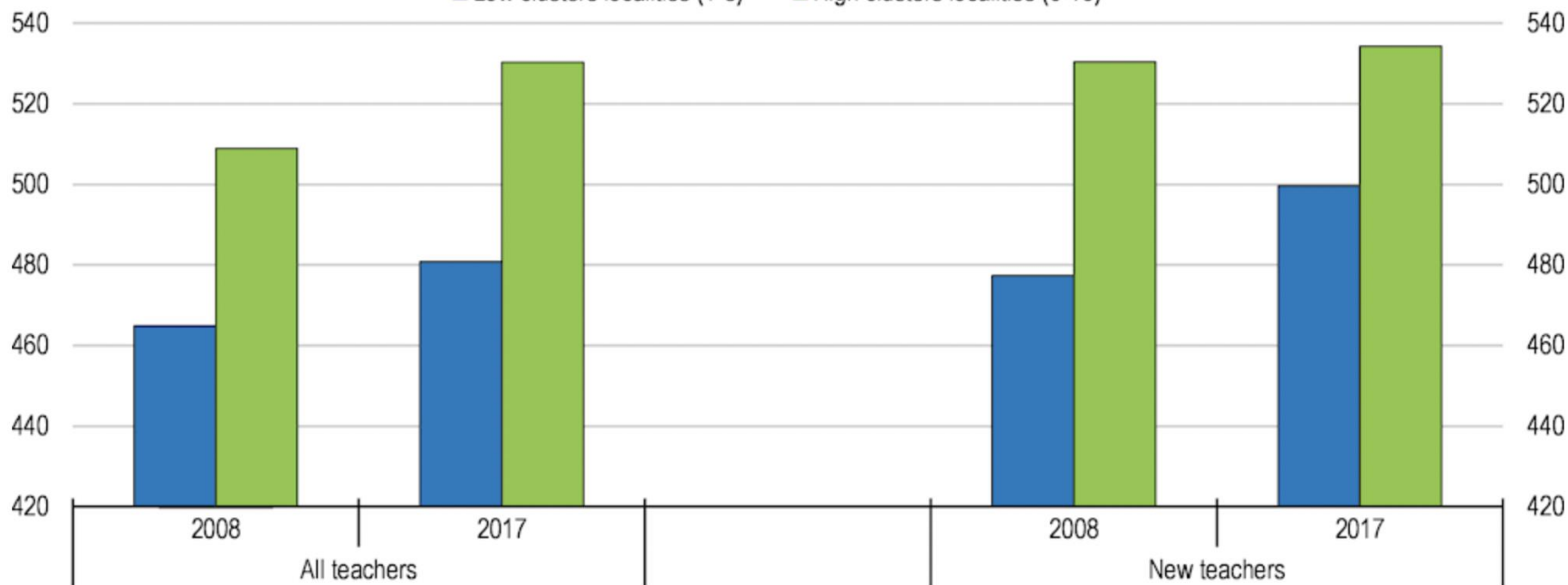
[הון חברתי](#)

איכות המורים באשכולות 1-5 נמוכה משמעותית ממקומות חזקים כלכלית

Figure 2.20. **Schools in poorer localities have weaker teachers**

Average score achieved by teachers on psychometric tests by socio-economic cluster of the school's locality

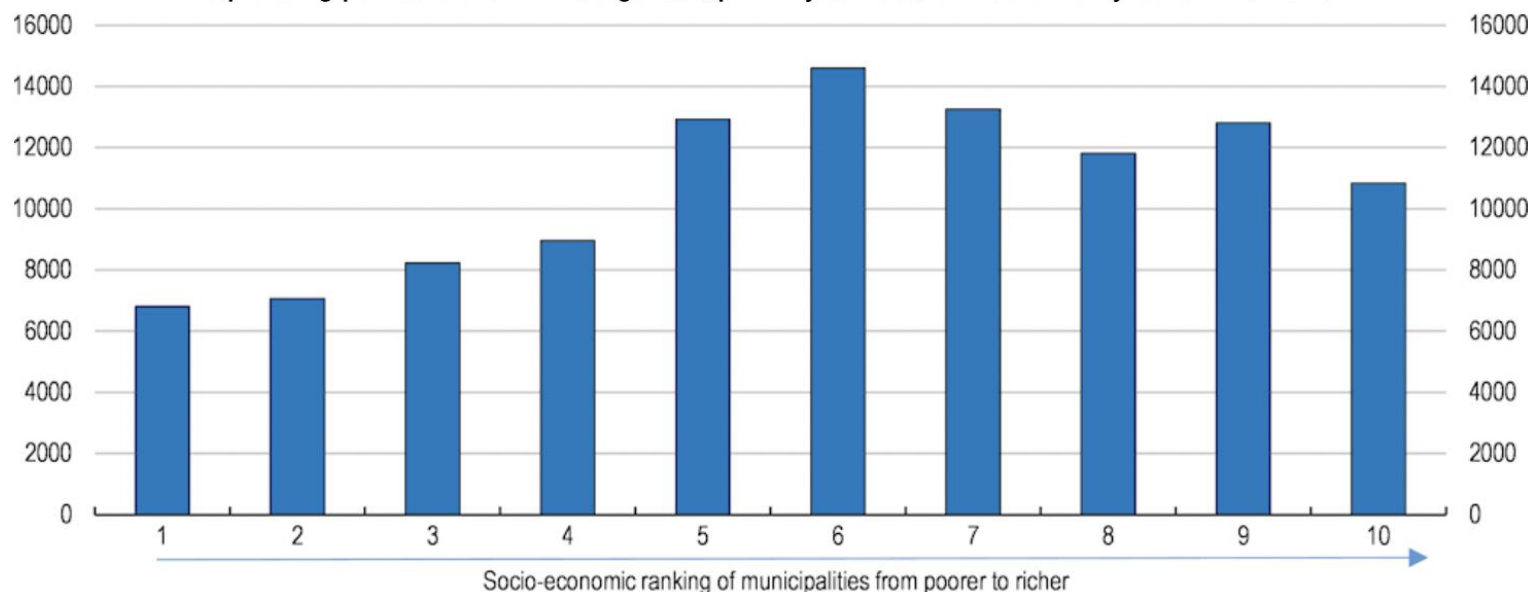
■ Low clusters localities (1-5) ■ High clusters localities (6-10)



הוצאות כוללות לסטודנט, כולל הוצאות רשויות, נמוכה יותר באזורים המוחלשים

Figure 2.18. Education spending is much lower in the poorer localities

Spending per student in kindergarten, primary school, and secondary schools¹, 2016

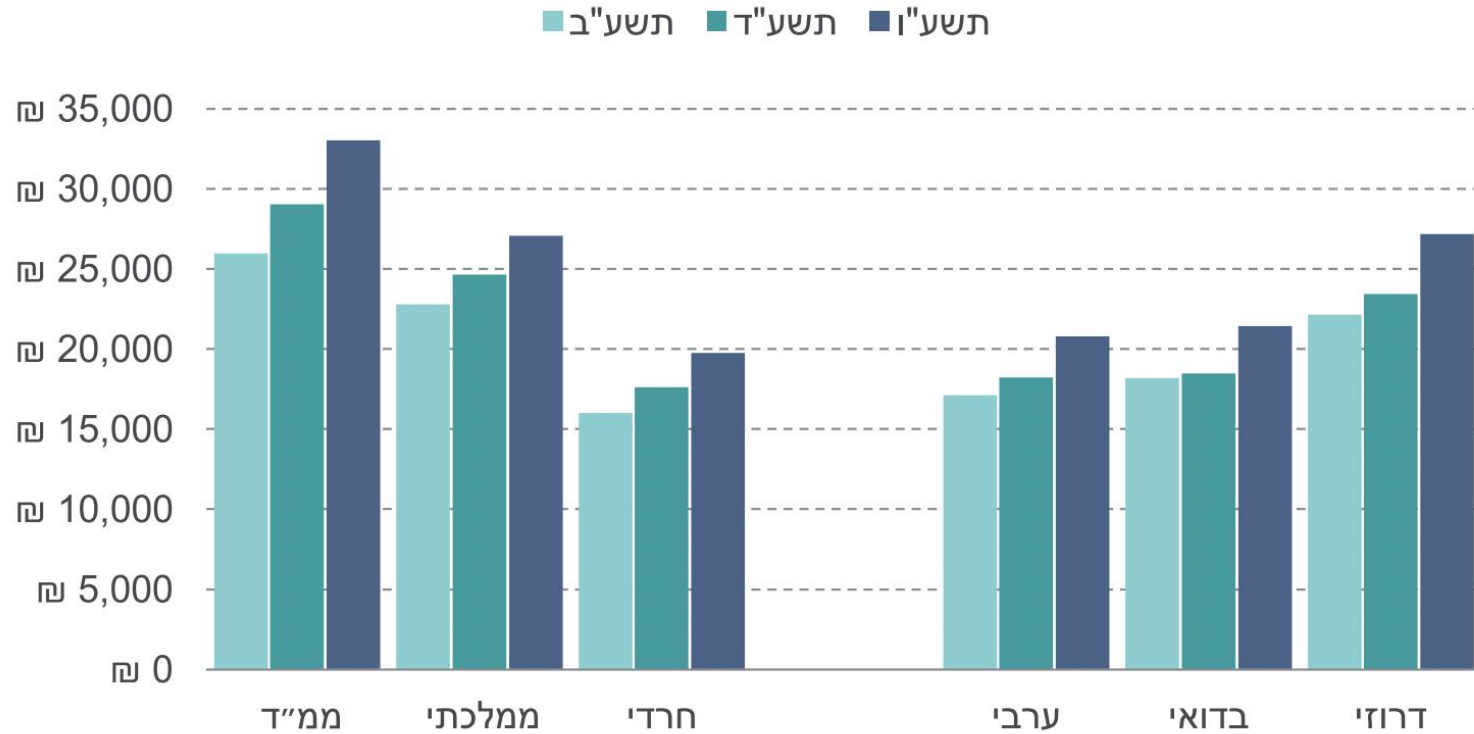


1. Based on municipal reporting.

Source: OECD (2020), "A review of local government finance in Israel: Reforming the Arnona system" (forthcoming); Israel Central Bureau of Statistics.

פערים בעלות לתלמיד לפי המגזרים

תרשים 4. עלות תלמיד בחטיבה העליונה לפי מגזר וסוג פיקוח



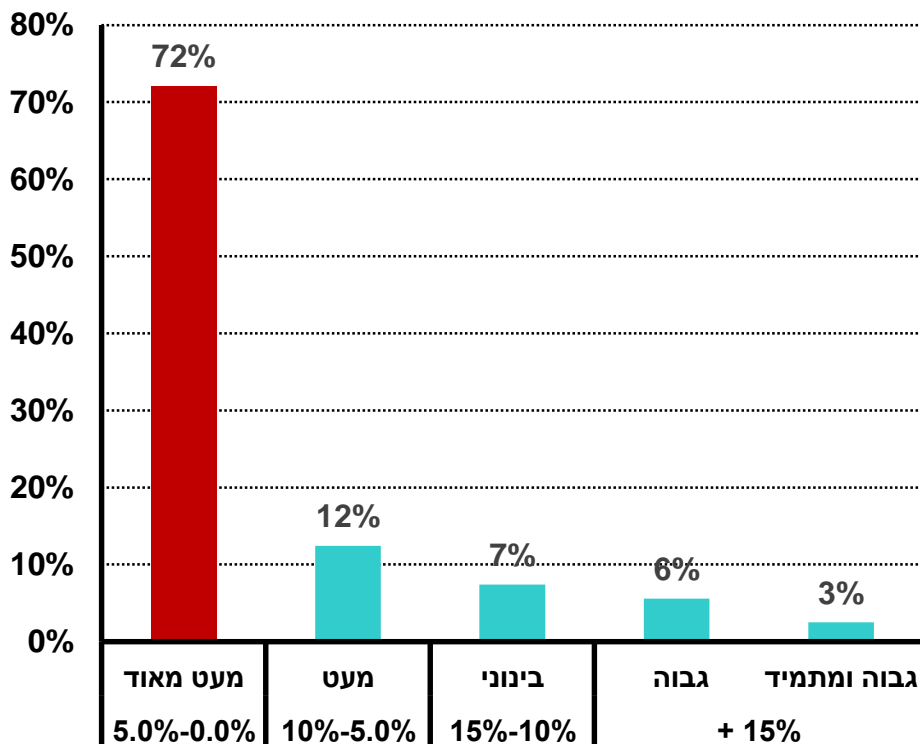
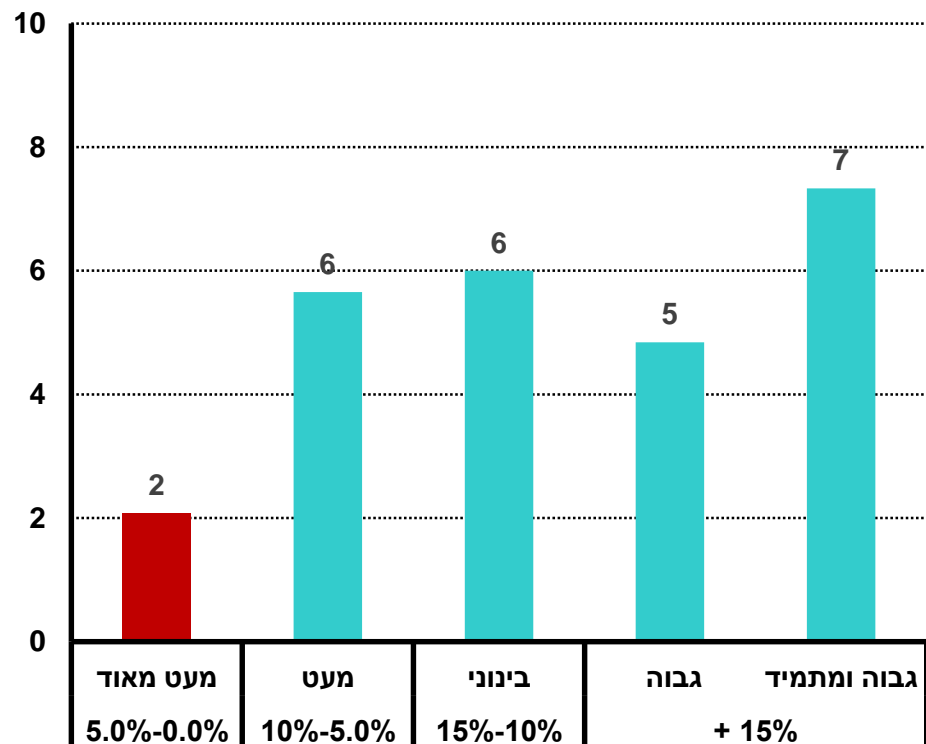
מקור: אתר השקיפות התקציבית, משרד החינוך

עיבוד: נחום בלס, מרכז טאוב

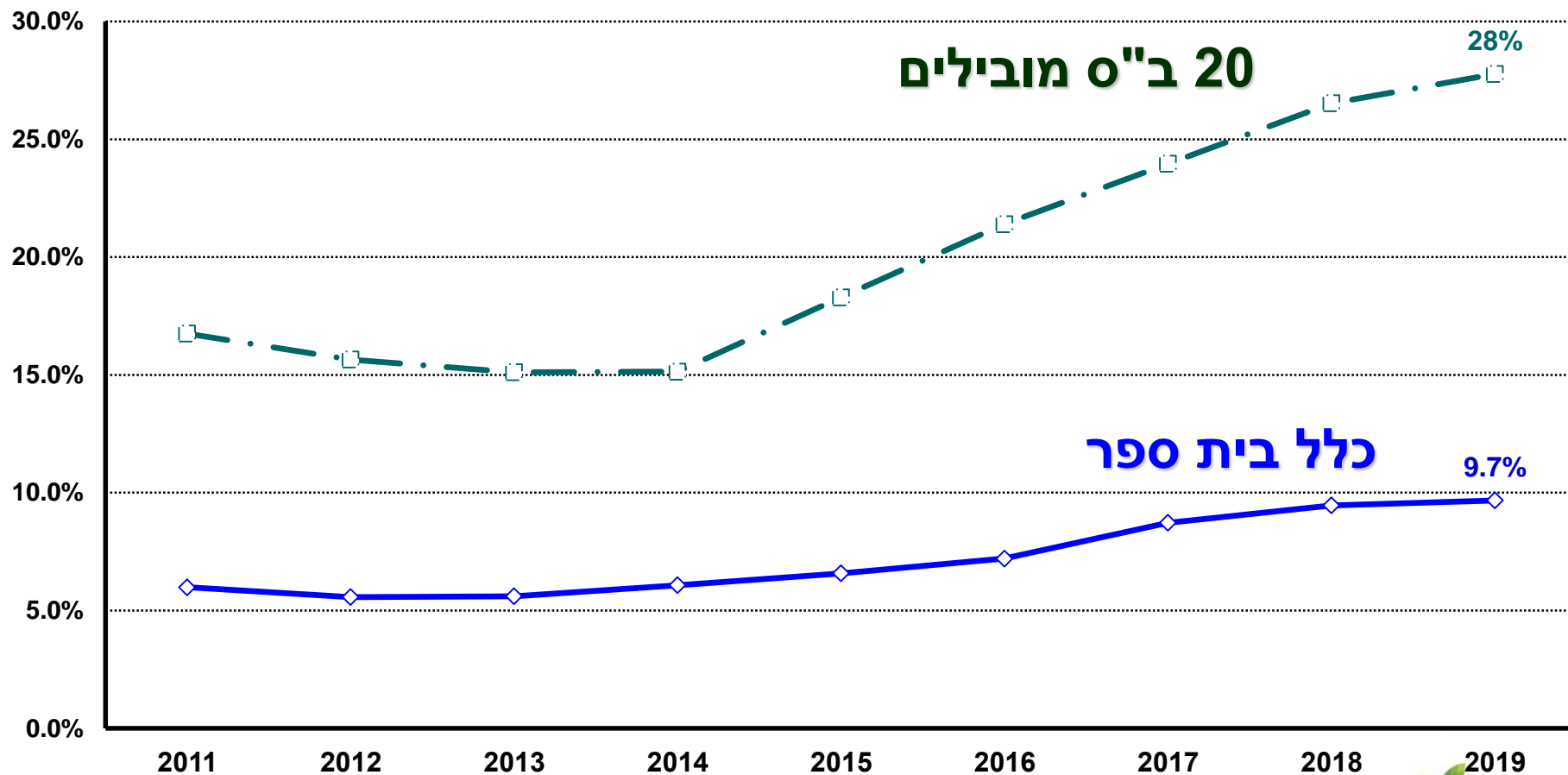
כ-72% מבתי ספר מתאפיינים באחוז נבחנים בבגרות הייטק. בתי ספר אלה קטנים, בממוצע 2 כיתות י"ב בשכבה

ממוצע כיתות שכבת י"ב לבית ספר, לפי סוג בית הספר

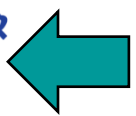
התפלגות בתי הספר לפי אחוז הנבחנים לבגרות הייטק



פתרון - "על אזוריות": בבתי ספר מובילים בבגרות הייטק אחוז התלמידים הגרים מחוץ ליישוב בית הספר הוא כ-60%



אוניברסיטת רייכמן

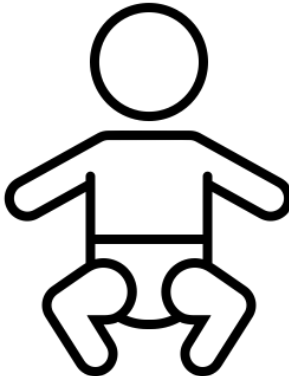


מכון אהרן
למדיניות כלכלית
ע"ש אהרן דוברת ז"ל



מקור: עיבודי חוקרי מכון אהרן לנתוני הלמ"ס.

כישורים הקוגניטיביים ומעצימים מתפתחים מגיל לידה ומשחקים תפקיד חשוב בעתיד הכלכלי



כישורים קוגניטיביים:

חשיבה אנליטית

שפה

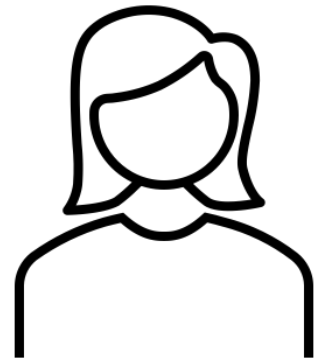
זיכרון

כישורים מעצימים:

שליטה עצמית

יכולת ליצור קשרים

מוטיבציה

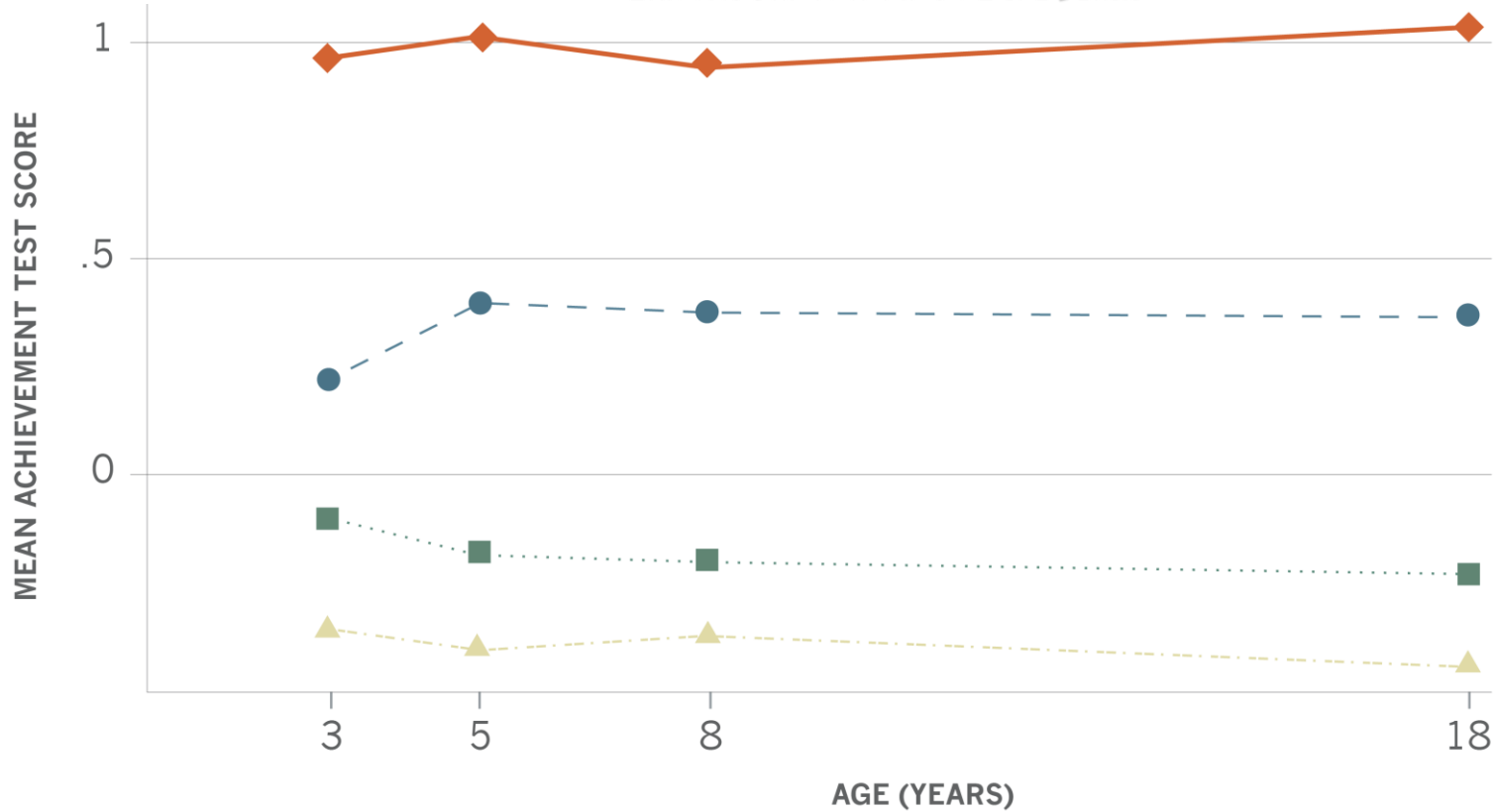


פרודוקטיביות, שכר, בריאות, השקעה של המשפחה בילדים, מוביליות, עלויות חברתיות



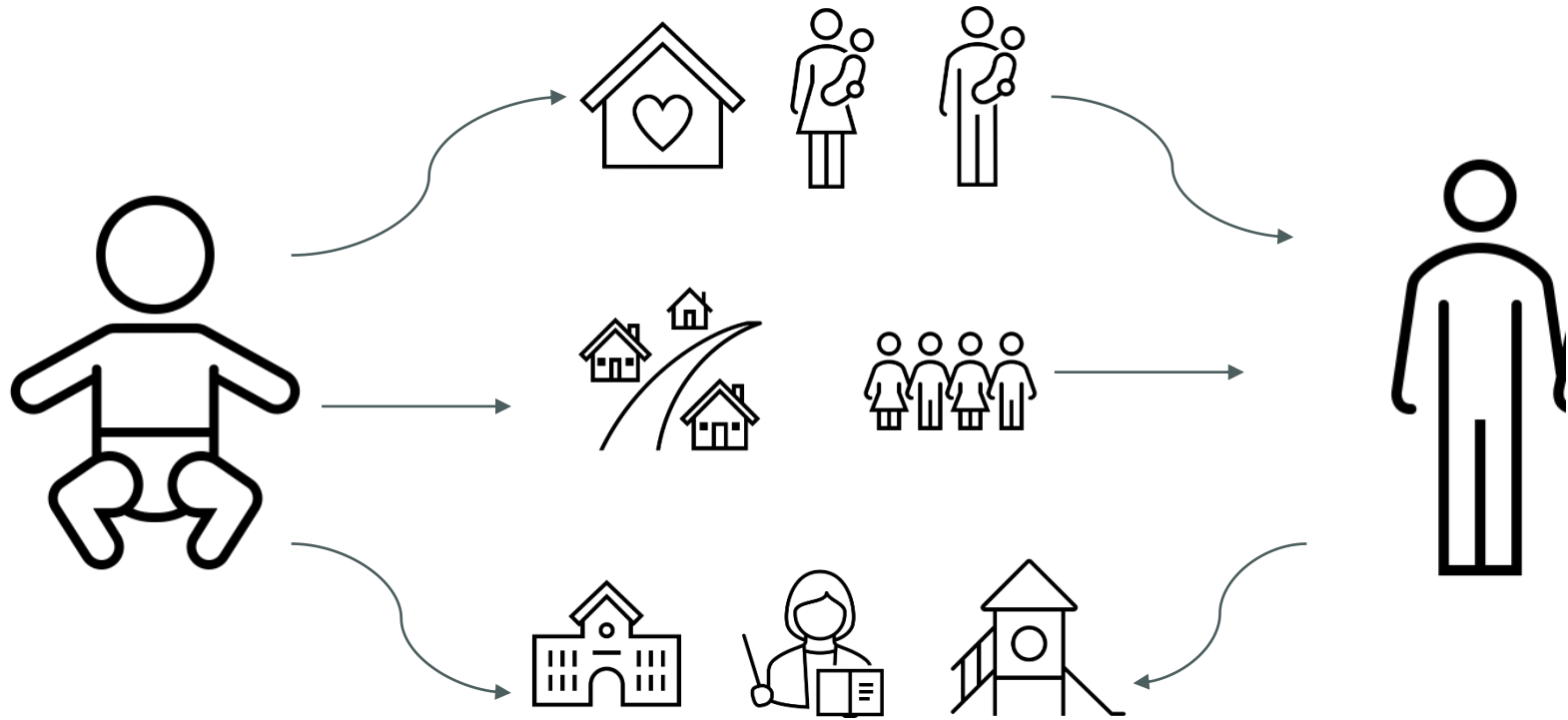
הפערים בכישורים בין ילדים ממצב סוציו נמוך וגבוה נפתחים כבר בגיל הרך ונשמרים גם בגיל הבגרות.

ממוצע ציונים לפי גיל הילד והשכלת האם

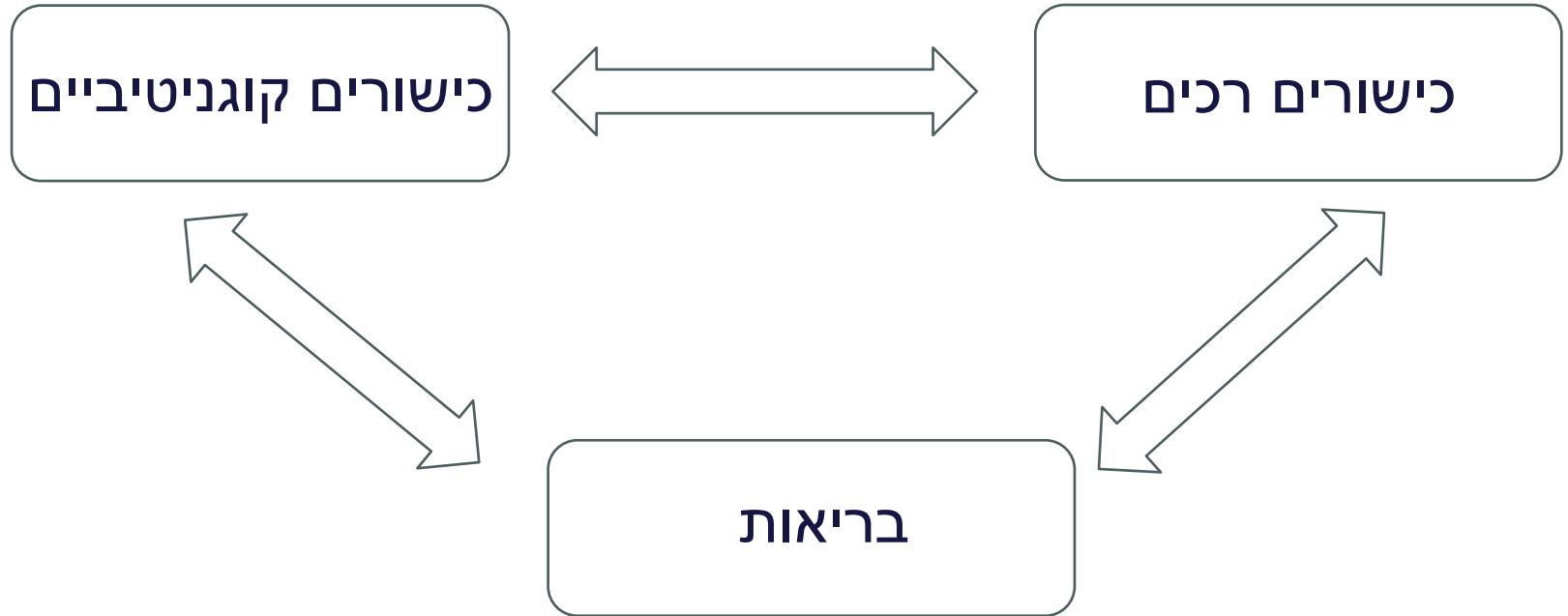


◆ College Grad
 ● - Some College
 ■ ··· HS Grad
 ▲ - - - Less than HS

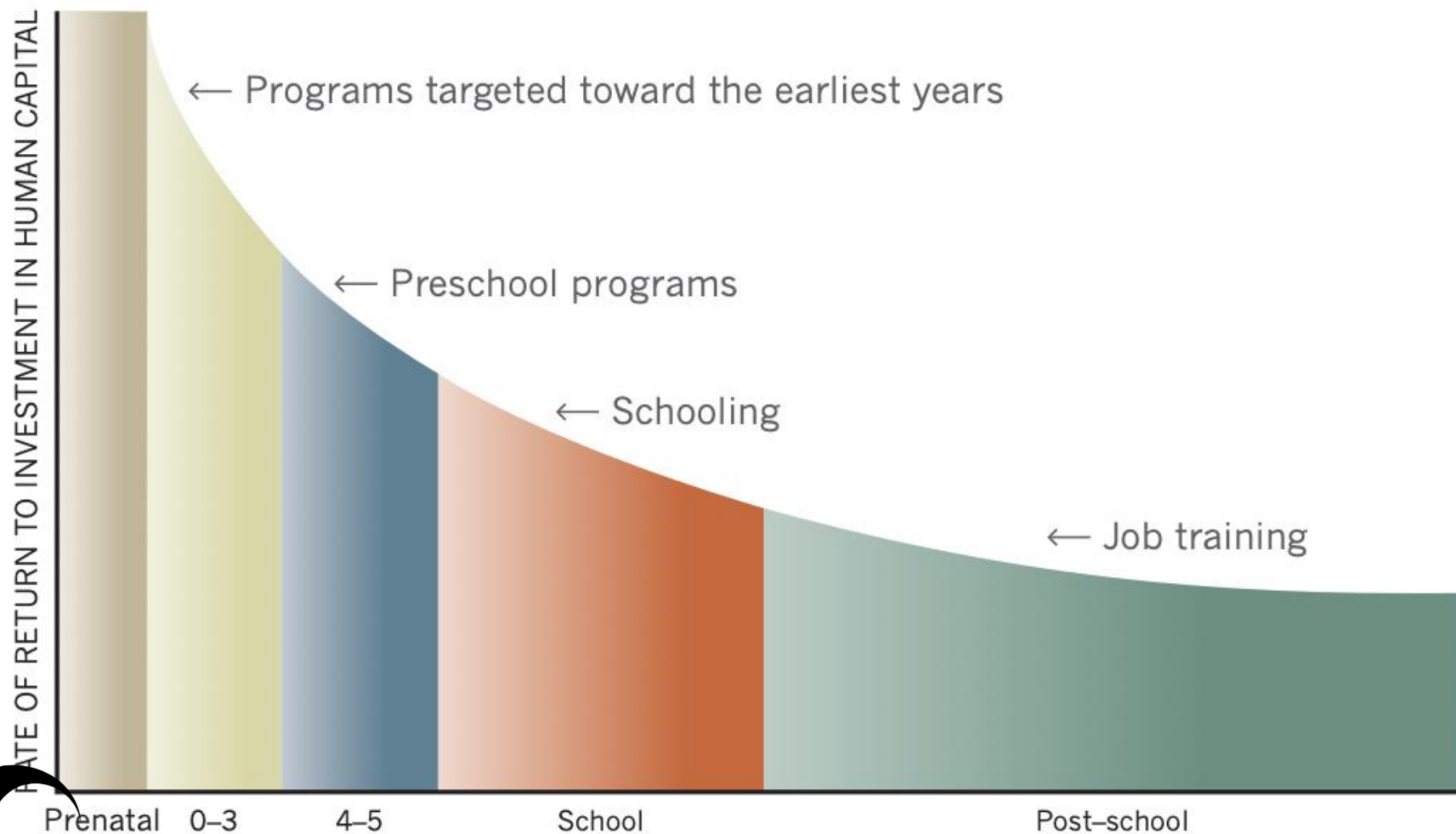
פיתוח כישורים מושפע מהסביבה הביתית, סביבת מגורים וסביבה לימודית



מיומנויות מפתחות מיומנויות



ככל שההשקעה בחינוך מוקדמת יותר, כך התשואה עליה גבוהה יותר.
חינוך לגיל הרך הוא ההשקעה היעילה והאפקטיבית לצמצום האי שוויון –
James Heckman



Heckman, James J. (2008). "Schools, Skills and Synapses," *Economic Inquiry*, 46(3): 289-324

מרבית תכניות לגיל הרך כוונו למשפחות ממעמד סוציו אקונומי נמוך שיפרו מיומנויות (בעיקר רכות) של הילדים בטווח קצר ובכך מדדי השכלה, בריאות, שכר, תעסוקה ופשיעה בטווח ארוך. כך שהתועלת גבוהה מהעלות פי 12-3.

Program	Participant/Evaluation Characteristics						Components					Effects on Outcomes						Return/Benefits	
	Age	Duration	Target	Selection	Follow-Up	Sample	Home Health	Parental	On Site	Group	IQ	School	Character	Education	Health	Crime	Earnings	Return	Benefit/Cost
<i>Early</i>																			
NFP	< 0	2Y	SES	Prgrm	19Y	640	☒	☒	☒	☐	☐	●	●	●	○	●	●	.	2.9
ABC	0	5Y	SES	Refer	30Y	90	☐	☒	☒	☒	☒	●	●	●	●	●	●	●	3.8
IHDP	0	3Y	Health	Prgrm	18Y	640	☒	☐	☒	☒	☒	●	●	●	○	○	○	.	
FDRP	0	5Y	SES	Prgrm	15Y	110	☒	☒	☒	☒	☒	○	●	●	.	.	●	.	
PCDC	1	2Y	SES	Prgrm	15Y	170	☒	☐	☒	☒	☒	○	○	●	
JSS	1-2	2Y	Health	Prgrm	22Y	160	☒	☒	☒	☐	☐	●	●	●	●	●	●	●	
Perry	3	2Y	SES, IQ	Prgrm	37Y	120	☒	☐	☒	☒	☒	○	●	●	○	●	●	7-10	7.1-12.2
Head Start	3	2Y	SES	Prnt	23Y	4,170	☒	☒	☒	☒	☒	○	○	●	●	●	●		
CPC	3-4	2Y	SES	Prnt	25Y	1,290	☐	☒	☒	☒	☒	.	●	●	●	●	●	18	10.8
TEEP	3,5	2Y	SES	Prgrm	22Y	260	☒	☒	☒	☒	☐	○	●	●	.	.	.		
STAR	5-6	4Y	SES	Prgrm	22Y	11,000	☐	☐	☐	☒	☒	.	○	●	●	.	.	6.2	



Kautz, T., Heckman, J.J., Diris, R., Ter Weel, B. and Borghans, L., 2014. Fostering and measuring skills: Improving cognitive and non-cognitive skills to promote lifetime success.



תוכניות לגיל הרך מתחת לגיל 3 האוניברסליות

מדינה	שנת הרחבה	מסגרת/גילאים	עלות להורים	איכות
	1999	בעיקר משפחתונים כולם בגילאים 0-2	\$5 ליום בשנת 1999	מהבדיקות שנעשו בשנת 2005 רק 25% מהמסגרות קיבלו ציון טוב פלוס

quasi-experimental study :Baker etal 2019

✓ **טווח קצר:** החמרה בכישורי שפה בגיל 3 ומאפיינים הלא קגניניבים (אלימות, חרדה).
ההשפעה חזקה יותר בקרב בנים.

✓ **בטווח ארוך:** החמרה בלא קוגניטיבים נשמרת, השפעה שלילית על בריאות, שביעות רצון מהחיים ופשיעה.

Kottelenberg and Lehrer (2018)


✓ שיפור משמעותי בציונים של ילדים ממשפחות חד הוריות במיוחד אלה בעלי הכנסה נמוכה.

✓ השפעה שלילית מובהקת בקרב משפחות עם שני הורים עם הכנסה מעל חציון

Baker, M., Gruber, J. and Milligan, K., 2019. The long-run impacts of a universal child care program. *American Economic Journal: Economic Policy*, 11(3), pp.1-26.

Kottelenberg, M.J. and Lehrer, S.F., 2017. Targeted or universal coverage? Assessing heterogeneity in the effects of universal child care. *Journal of Labor Economics*, 35(3), pp.609-653.

תוכניות לגיל הרך מתחת לגיל 3 האוניברסליות

איכות	עלות להורים	מסגרת/גילאים	שנת הרחבה	מדינה
יחס מבוגר לילד 1:3, 30% עם תואר ראשון בחינוך, תוכן פדגוגי מונחה על ידי משרד החינוך, בדיקות איכות.	€149 לחודש בשנת 2021. ישנן הקלות למשפחות חלשות	גני ילדים כולם בגילאים 1-2	2002	

Dearing et al 2018

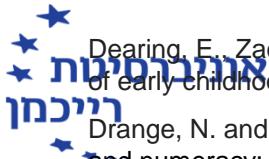
- ✓ הילדים במשפחות בעלי הכנסה נמוכה שנכנסו למסגרת בגיל 18 חודשים הצליחו ב- 89% סטיית התקן יותר במבחני שפה בגיל 3 מאלה שנשארו בבית.
- ✓ הילדים במשפחות בעלי הכנסה בינונית שנכנסו למסגרת בגיל 18 חודשים הצליחו ב- 0.31% סטיית התקן יותר במבחני שפה בגיל 3 מאלה שנשארו בבית.
- ✓ לא הייתה השפעה מובהקת בקרב ילדים במשפחות בעלי הכנסה גבוהה.
- ✓ במרבית העיריות נמצא צמום בפערי השפה בגיל 3 בין הילדים במשפחות בעלות הכנסה גבוהה לילדים מהשפחות בעלות הכנסה נמוכה בעקבות המדיניות של חינוך אוניברסלי.

Drange, N. and Havnes 2018


- ✓ ההשפעה חיובית של הרישום למסגרות בגילאים 1-2 על תוצאות מבחני השפה ומתמטיקה בגיל 7. ההשפעה חזקה במיוחד עבור ילדים הגדלים במשפחות עם הכנסה נמוכה.

Dearing, E., Zachrisson, H.D., Mykletun, A. and Toppelberg, C.O., 2018. Estimating the consequences of Norway's national scale-up of early childhood education and care (beginning in infancy) for early language skills. *Aera Open*, 4(1), p.2332858418756598

Drange, N. and Havnes, T., 2015. Drange, Nina and Tarjei Havnes. 2018. "Child care before age two and the development of language and numeracy: Evidence from a lottery." *Journal of Labor Economics* Forthcoming





תוכניות לגיל הרך מתחת לגיל 3 האוניברסליות

מדינה	שנת הרחבה	מסגרת/גילאים	עלות להורים	איכות
	2013	בעיקר משפחתונים כולם בגילאים 1-2	0 עד 200€. יש מבחן הכנסות	1:3 to 1:6.5, הכשרה פדגוגית אם לפחות 5 רשומים, תוכן חינוכי.



- ✓ למסגרות חינוך אוניברסלי בגיל הרך (1-2) היתה השפעה חיובית על התפתחות המדדים הסוציו רגשיים, מוטוריקה, שפה ומוכנות לבית הספר במיוחד קרב בנים וילדים לאימהות פחות משכילות ומשפחות מהגרים.
- ✓ ההשפעות היו חזקות יותר במעונות בהם גודל הקבוצה היה קטן והכשרת המורים טובה יותר.





הגורמים המסבירים את השוני במוביליות גאוגרפית בהכנסות – דוגמאות מהעולם

Research work	Mobility measure	Geographical variables
<p>Carneiro etal 2023</p> 	<ul style="list-style-type: none"> The average income rank at age 28 of children from low-income families, The proportion of children from low SES families who make it to the top 20% of the income distribution in their cohort at age 28. 	<ul style="list-style-type: none"> <input checked="" type="checkbox"/> Education (+) <input checked="" type="checkbox"/> Labor Market <ul style="list-style-type: none"> - Economically active (+) - Unemployment (-) - Professional Jobs (+) - Manufacturing share (-) <input checked="" type="checkbox"/> Family instability (-) <input checked="" type="checkbox"/> Median Income (+) <input checked="" type="checkbox"/> School Quality (+) <input checked="" type="checkbox"/> Segregation (-) <input checked="" type="checkbox"/> Inequality (-)
<p>Chatty etal 2014</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Relative mobility rank - rank Absolute upward mobility: average percentile rank of child conditional on parent rank=25 Probability of reaching top fifth of distribution starting from bottom fifth 	<ul style="list-style-type: none"> <input checked="" type="checkbox"/> Segregation (-) <input checked="" type="checkbox"/> Income Inequality (-) <input checked="" type="checkbox"/> K-12 Education: test scores, completion (+) <input checked="" type="checkbox"/> School Quality (+) <input checked="" type="checkbox"/> Family Structure (Single Parents) (-) <input checked="" type="checkbox"/> Social Capital Index (+), Crime (-) <input checked="" type="checkbox"/> Migration (-) <input checked="" type="checkbox"/> Higher Education (+) <input checked="" type="checkbox"/> Local Labour Market

הגורמים המסבירים את השוני במוביליות גאוגרפית בהכנסות – דוגמאות מהעולם

Research work	Mobility measure	Correlations explored
Eriksen etal 2020 	<ul style="list-style-type: none"> Relative mobility: rank - rank Absolute upward mobility: average percentile rank of child conditional on parent rank=25 	<ul style="list-style-type: none"> ☑ Inequality (-) ☑ Family: Married (+) ☑ Family: Single (-) ☑ Family: Teen birth (-) ☑ L.M: Employed (+) ☑ L.M: Out of Labor Force (-) ☑ Immigrants (-) ☑ Education: Vocational (-)
Kenedi etal. 2023 	<ul style="list-style-type: none"> Intergenerational Income Elasticity Relative mobility: rank - rank Transition Matrix: <ul style="list-style-type: none"> ○ Child Top 20% Parent Bot. 20% ○ Child Bot. 20% Parent Bot. 20% ○ Child Top 20% Parent Top 20% 	<p><u>Absolute Upward Mobility</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ☑ Family: Single (+) ☑ L.M: Unemployed (-) ☑ L.M: Mean Wage (+) ☑ Immigrants: Foreigner (+) ☑ Education: Distance to HEI (-) ☑ Education: HS Graduates(+) ☑ Education: Number of HEI (+) ☑ Social Capital: Voters (-) ☑ Social Capital: Criminality (+)

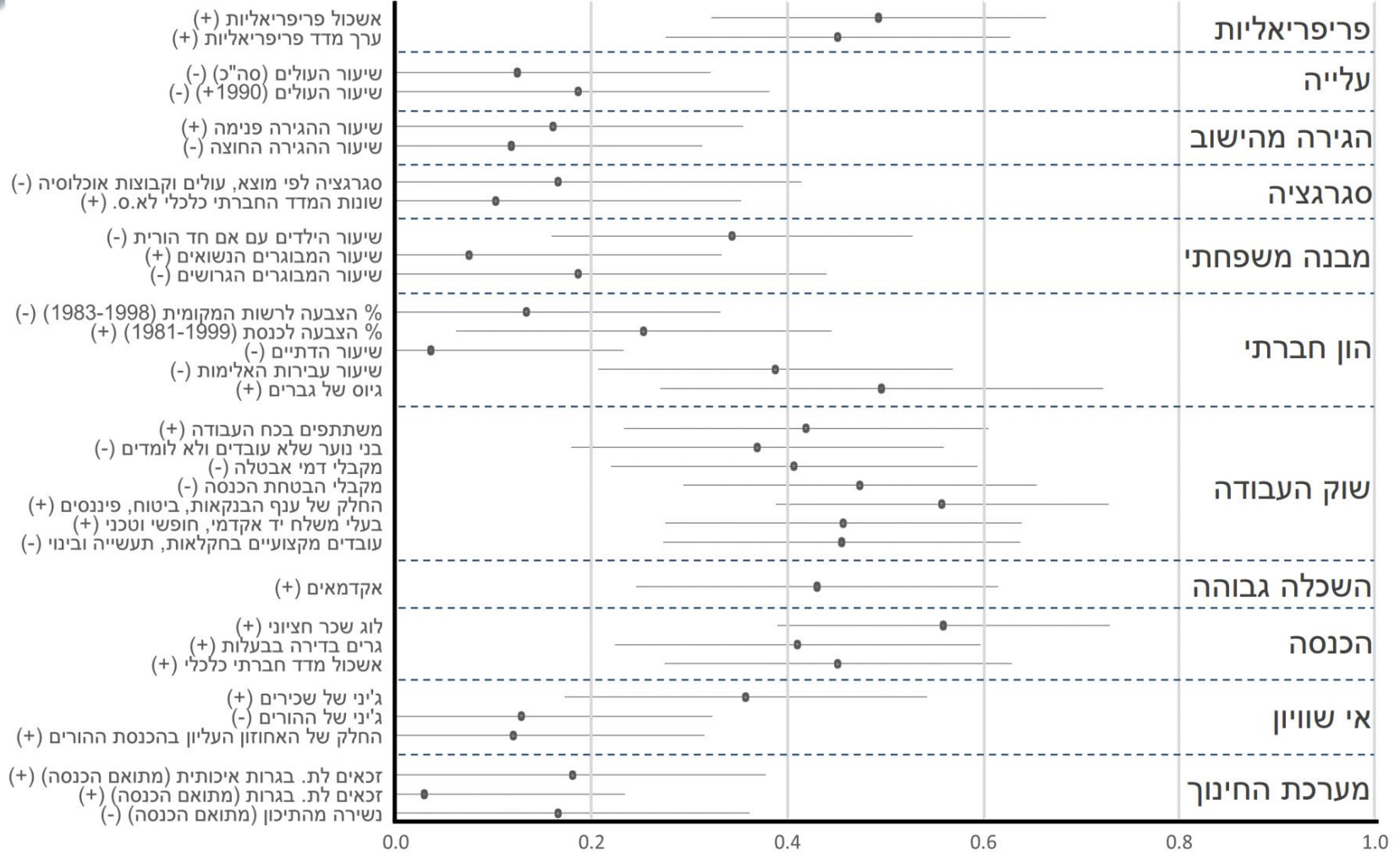
הגורמים המסבירים את השוני במוביליות גאוגרפית בהכנסות – דוגמאות מהעולם

Research work	Mobility measure	Correlations explored
<p>Acciari etal 2022</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Relative mobility: rank – rank, IGE <u>Absolute (Upward) Mobility</u>: mean rank (in the national child income distribution) of children whose parents are below the median of their own national income distribution (r25) 	<ul style="list-style-type: none"> ☑ Productivity (+) ☑ L.M: Unemployment rate (-) ☑ L.M Employment (+) ☑ Education: Dropouts (-) ☑ Education Attained (+) ☑ Social Capital: Votes (+) ☑ Social Capital: Recycling (+) ☑ Crime (-) ☑ Life Expectancy (+) ☑ Family Instability (-) ☑ Openness (+) ☑ Quality of school (+)
<p>Chuard and Grassy, 2020</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Relative mobility: rank – rank, IGE Absolute Mobility: <ul style="list-style-type: none"> the mean adult rank of children whose parents were located at a the 25th percentile the probability of a child born to parents in the bottom quintile to move up in the top quintile 	<ul style="list-style-type: none"> ☑ Economic Activity (+,-) ☑ Inequality (-)

הקשר בין מאפייני היישוב ואומדני המוביליות כלפי מעלה



מאפייני הישוב



הערך המוחלט של המתאם בין מאפיין הישוב למוביליות כלפי מעלה

שכר חודשי ממוצע של שכירים (2019). לא כולל רשויות ערביות.

המוביליות כלפי מעלה - הדירוג הממוצע של הכנסת משקי הבית של ילדים שהגיעו ממשפחות שהכנסת הוריהן

דורגה באחוזון ה-25

[מצגת של משרד האוצר](#), [מאמר של משרד האוצר](#)